

of upbringing children in ethnographic materials of 19 – first quarters of the 20 centuries. *Paradigm of knowledge*. Multidisciplinary Scientific Journal. № 4 (30). Muscat, 2018. P. 26–36.

3. Okolnycha T. V. Ethnographic studies of folk pedagogy of the eastern slavs (XIX – XX centuries). *Paradigm of knowledge*. Multidisciplinary Scientific Journal. № 5 (25). Muscat, 2017. P. 74–92.

4. Okolnycha T. V. The development of Ukrainian ethnography in the nineteenth century and its importance in the study of the eastern slavs' child world. Innovative solutions in modern science. № 7 (16). Dubai, 2017. P. 42–49.

5. Prof. V., Kowalewsky M. Mariage among the early slavs. (Folklore, Quarterly Review of Myth, Lond., Dec. 1890). 84 p.

6. Worobec C. D. Temptress or virgin? The precarious sexual position of women in postemancipation Ukrainian peasant society. *Slavic Review*. 1990. Vol. 49. № 2. P. 227–238.

REFERENCES

1. Munroe, R. H., Munroe, R. Z., Shimmin, H. S. (1984). *Robota ditey u chotyrokh kul'turakh. Determinanty ta naslidky*. [American's'kyu antropolog. Children's Work in four cultures. Determinants and Consequences. American Anthropologist].

2. Okolnycha, T. (2018). *Skhidni slov'yans'ki ihrashky yak zasib vykhovannya ditey v etnografichnykh materialakh 19 - pershykh kvartaliv 20 st.* [Eastern slav toys as a means of upbringing children in ethnographic materials of 19 – first quarters of the 20 centuries]. Muscat.

3. Okolnycha, T. V. (2017). *Etnografichni doslidzhennya narodnoyi pedahohiky skhidnykh slov'yan (XIX - XX st.)* [Ethnographic studies of folk

pedagogy of the eastern slavs (XIX – XX centuries)]. Muscat.

4. Okolnycha, T. V. (2017). *Rozvytok ukrayins'koyi etnografii u KHIKH stolitti ta yiyi znachennya u vyvchenni dytyachoho svitu skhidnykh slov'yan*. [The development of Ukrainian ethnography in the nineteenth century and its importance in the study of the eastern slavs' child world]. Dubai.

5. Prof. V., Kowalewsky, M. (1890). *Mariyazh sered rannikh slov'yan* [Marriage among the early slavs]. London.

6. Worobec, C. D. (1990). *Spokusnytsya chy diva? Nestandardne seksual'ne stanovyshche zhinky v postintsypatsiyi ukrayins'koho selyans'koho suspil'stva*. [Temptress or virgin? The precarious sexual position of women in postemancipation Ukrainian peasant society].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Management of Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: research of the historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2020 р.

УДК 378.1 + 374.28(09)

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-48-53

ПАВЛЕНКО Олена Олексіївна –

доктор педагогічних наук, доцент,

дійсний член Міжнародної Асоціації професорів слов'янських країн, професор кафедри соціальної роботи Дніпровського національного університету

імені Олеся Гончара

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6068-2774>

e-mail: pavlenko.lutch@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Формування комунікативної культури майбутнього соціального працівника здійснюється в процесі професійної підготовки в системі університетської освіти. Формування і розвиток комунікативної культури

соціального працівника є необхідною умовою його становлення як професіонала. Успішне здійснення соціальним працівником своєї професійної діяльності залежить, в першу чергу, від сформованого високого рівня комунікативної культури, оскільки професійна діяльність соціального

працівника відбувається в основному через спілкування з клієнтом, групою клієнтів.

Результативність формування комунікативної культури майбутнього соціального працівника здебільшого залежить від методологічних засад професійної підготовки в системі університетської освіти, парадигмальних установок, які задають ціннісні орієнтації, теоретичні положення й відповідні способи досягнення поставлених цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для нашого дослідження необхідним є аналіз і узагальнення наукових праць в яких порушується питання методологічних підходів щодо професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в системі університетської освіти, розкривається сутність, особливості і значення комунікативної культури в системі підготовки майбутніх фахівців різного професійного спрямування, в тому числі й у підготовці майбутніх соціальних працівників. Аналіз наукових праць вказує на те, що проблему комунікативної культури вчені розглядають з різних позицій.

Так в працях таких вчених як: В. Андрущенко, О. Арнольдова, Л. Коган та ін. проаналізовано філософсько-методологічний підхід до проблеми комунікативної культури як важливого компонента загальної культури особистості. Комунікативна культура розглядається дослідниками як частина професійної культури фахівця, як аспект професійної підготовки, компоненткультури особистості (В. Грехнев, І. Зарецька, А. Мудрик, В. Саф'янов, В. Сластьонін та ін.).

Аспекти професійної і комунікативної компетентності, основні принципи комунікативної підготовки майбутніх спеціалістів розглядалися у працях І. Беха, А. Годлевської, Ю. Емельянова, Ю. Жукова, Е. Зеєра, І. Зязюна, О. Киричук, О. Коропецької, О. Савченко, С. Сисоевої, Т. Федотюк та ін. Аналіз наукових праць даних учених вказує на те, що компетентнісний підхід спрямований на формування професійної компетентності майбутнього фахівця, яка не лише забезпечить якісне вирішення професійних завдань, а й сприятиме самоорганізації особистості та діяльності фахівця, виявленню й розвитку його творчого потенціалу, забезпечує активізацію механізмів загального і професійного саморозвитку з урахуванням мотивації та її динаміки в процесі професійної підготовки студентів.

Мета статті – визначити та надати характеристику комплексу взаємодоповнюючих методологічних підходів, які дають можливість на теоретико-методологічному та практичному рівнях побудувати цілісний процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, виокремити основні тенденції її функціонування в формуванні комунікативної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішне вирішення проблеми, досліджуваної в контексті гуманістичної парадигми, педагогічної та методичної науки, можливе лише на основі методологічних підходів, сутність яких реалізовується через цілі, цінності, принципи та методи, які проєктуються в педагогічному процесі. Сукупність підходів до організації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників забезпечує ефективність формування їх комунікативної культури в системі університетської освіти.

Категорія «підхід» широко використовується в педагогічній теорії та практиці. На думку О. Новікова та Д. Новікова, підхід є, з одного боку, певним вихідним принципом, вихідною позицією, основним положенням чи переконанням (цілісним, комплексним, системним, синергетичним та ін.), а з іншого – напрямом вивчення предмета дослідження (історичним, логічним, змістовим, формальним).

З погляду І. Блауберга та Е. Юдіна, А. Петрова, М. Стефанова, підхід – це принципова методологічна орієнтація дослідження, вихідний принцип, вихідна позиція, основне положення або переконання, що становить основу дослідницької діяльності, або ж напрям вивчення об'єкта (предмета) дослідження.

Варто погодитися з думками науковців В. Борисенкова, В. Маткіна та ін., які розуміють підхід як особливу форму пізнавальної та практичної діяльності людини, свідому орієнтацію педагога-дослідника або педагога-практика на реалізацію у своїй діяльності певної сукупності взаємопов'язаних цілей, принципів, як базову ціннісну орієнтацію, що визначає позицію педагога, як стратегію процесу дослідження.

Підхід ототожнюється з проведенням у дослідженні певної світоглядної позиції або розуміється як стратегічний принцип чи їх сукупність, пов'язується із застосуванням набору процедур, прийомів, які служать формою й умовою реалізації відповідних

принципів.

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що дослідники по-різному визначають дефініцію «методологічний підхід»: як методологічний засіб, методологічний регулятив інноваційної діяльності (Е. Бондаревська, С. Кульневич); як методологічну основу дослідження (А. Жиліна, С. Самохвалова). Поєднуючи декілька функцій, підхід може бути принципом і методом проєктування освіти, як-от культурологічний підхід в особистісно-орієнтованій освіті (Е. Бондаревська, Л. Хоронько).

На основі аналізу наукових праць *ми розглядаємо методологічний підхід з позицій методології проєктування та прогнозування результатів професійної освіти*. У відповідності до дослідження проблеми формування комунікативної культури майбутніх соціальних працівників в системі університетської освіти, *ми визначаємо методологічний підхід* як стратегію програми дій у ході професійної підготовки соціальних працівників із засвоєння професійно-орієнтованих понять, ідей і способів проєктування й організації професійної діяльності з урахуванням соціокультурних передумов, як фактора формування комунікативної культури майбутніх соціальних працівників в системі університетської освіти.

Багатоаспектність досліджуваної проблеми потребує розгляду комплексу взаємодоповнюючих методологічних підходів, які дають можливість на теоретико-методологічному та практичному рівнях побудувати цілісний процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, виокремити основні тенденції її функціонування в формуванні комунікативної культури.

Культурологічно-аксіологічний підхід.

Даний методологічний підхід є поєднанням культурологічного й аксіологічного підходів. Така бінарність в нашому дослідженні не випадкова, оскільки зумовлена спрямованістю сучасної освіти в контексті культури, що передбачає об'єктивний зв'язок людини з культурою як системою цінностей.

Культурологічний підхід розглядаємо з позицій конкретно-наукової методології пізнання й перетворення, що ґрунтується на аксіології – ученні про цінності та ціннісну структуру світу. Людина, вбираючи в себе культурні цінності, не тільки розвивається на основі освоєної нею культури, але і вносить щось принципово нове, тобто людина стає

творцем нових елементів культури. Тому, освоєння культури як системи цінностей є розвитком самої людини, становленням її як творчої особистості і суб'єкта культури.

Розвиток світового суспільства в останні десятиліття все частіше ставить у центрі системи освіти – пріоритет особистості. Нова парадигма людського існування, базується на основі нових знань та принципах глобального мислення. «Це також зміщення пріоритетів, де в центрі уваги стоїть особистість майбутнього фахівця, його культура, професіоналізм, а знання та вміння, якими він володіє, перетворюються з самомети навчання в засіб його професійного розвитку і самовдосконалення. Критерієм знання, як феномена культури, є не стільки відповідність цій дійсності, скільки узгодження даної форми знань з загальними ціннісно-сенсовими установками культури» [9, с. 103].

Таким чином, мова йде про зміну парадигми раціонального знання на парадигму культуровідповідності та культуротворчості освіти, про зміну основного сенсового знака «раціоналізм» на знак «культури». При цьому поступово відбувається перехід від абсолютизації цінності наукових знань («знанієтризм»), до усвідомлення та реалізації в освітній практиці гуманітарних та культурних цінностей («культуроцентризм»).

Особливість культурологічного підходу в формуванні комунікативної культури майбутнього соціального працівника полягає в тому, що зосереджується увага на соціальному працівнику, як суб'єкті культури, який спроможний сприймати комунікативну культуру як загальнокультурну, особистісно-значущу цінність, яка передбачає створення умов для прояву особистісних якостей, самореалізації, культуро-творчої діяльності.

Сутність культури полягає в єдності творчо-перетворювальної діяльності людини з особистісними якостями, необхідними їй для отримання прогнозованого результату у вигляді культурних досягнень людства.

Особистісно орієнтований підхід.

Оскільки, формування комунікативної культури майбутнього соціального працівника відбувається в процесі професійної підготовки в системі університетської освіти, для нас важливим є положення щодо здійснення даної підготовки, формування комунікативної культури на основі одного з демократичних, гуманістичних підходів навчального процесу

– особистісно орієнтованого підходу.

Основна ідея *особистісно орієнтованого підходу* в нашому дослідженні полягає в активному використанні суб'єктного досвіду на основі особистісно-значущих цінностей і внутрішніх установок; організації формування комунікативної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки в умовах університетської освіти з урахуванням реальних потреб викладачів і студентів, їхніх можливостей і здібностей із дотриманням свободи вибору та перспективи зростання кожного її учасника; організації процесу професійної підготовки на принципі педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості в системі «викладач – студент».

Відповідно до вимог, які висуваються до перебудови вищої освіти щодо підготовки майбутніх фахівців, однією з головних задач є особистісно орієнтовний підхід у професійній підготовці соціальних працівників. За таких умов організація підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи в системі університетської освіти центрована на особистість студента, його здібності, становлення та професійний розвиток у постійно змінюваних умовах.

Ефективність професійної підготовки щодо формування комунікативної культури майбутнього соціального працівника може бути підвищена через *взаємодію особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів*, оскільки, на думку М. Дубової [3], компетентнісний підхід надає можливість посилити особистісну орієнтацію змісту освіти та зробити його більш практично-орієнтованим.

Отже, наступним підходом в нашому дослідженні є *компетентнісний підхід*. Компетентнісний підхід представлений як методологія проєктування та прогнозування цілей і результатів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, спрямовано на розвиток компетентності й засвоєння комунікативних компетенцій, які забезпечують ефективність формування комунікативної культури з урахуванням як особистісних, так і суспільних потреб та інтересів, здатності вирішувати важливі задачі у практичній професійній діяльності соціального працівника.

Компетентнісний підхід отримав останнім часом в педагогічній літературі широке визнання як стратегія розвитку в майбутніх фахівців професійних, комунікативних, методичних та ін. компетенцій, і здатності вирішувати важливі

практичні задачі (у нашому випадку – ймовірнісні професійні задачі, які спрямовані на вироблення комунікативних практичних умінь та навичок), що є підґрунтям для формування в майбутніх фахівців комунікативної культури. Ми вважаємо, що компетентнісний підхід – це оновлення методології, змісту професійної підготовки майбутнього соціального працівника в системі університетської освіти. Це надасть можливість майбутньому фахівцю бути конкурентоспроможним на ринку праці, вільно володіти надбаним багажем комунікативних знань, умінь і навичок в своїй професійній діяльності, бути готовим до постійного професійного самовдосконалення, до соціальної та професійної мобільності.

Формування комунікативної компетенції у підготовці соціальних працівників в системі університетської освіти є неодмінною умовою подальшого успішного здійснення професійної діяльності соціального працівника з надання соціальних послуг, що здійснюються в умовах безпосереднього спілкування та взаємодії з клієнтами соціальної роботи. Комунікативна компетентність виступає як домінуюча складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Здійснення професійної діяльності вимагає набуття і володіння соціальним працівником цілою низкою компетенцій серед яких – комунікативні компетенції. Це актуалізує питання впровадження компетентнісного підходу в процес підготовки майбутніх соціальних працівників в системі університетської освіти.

Креативно-діяльнісний підхід – певна методологічна спрямованість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в системі університетської освіти на пошук принципово нових шляхів розв'язання проблем професійної діяльності; реалізація сукупності методів, розвитку креативності й творчої самореалізації соціального працівника в професійній діяльності.

Креативно-діяльнісний підхід до організації професійної підготовки майбутнього соціального працівника у системі університетської освіти і формування його комунікативної культури в процесі даної підготовки, відображає в дослідженні практико-орієнтовну тактику. *У його основі лежить певна інтеграція* сторін професійної підготовки студентів у системі університетської освіти – *креативності та діяльності*. Оскільки основою креативності є

творчість, а вона розвивається в діяльності, то діяльність і креативність тісно взаємопов'язані. У процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на основі креативно-діяльнісного підходу відбуваються засвоєння й практичне накопичення досвіду креативного мислення і здійснення навчальної діяльності майбутніх фахівців на принципі педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості в системі «викладач – студенти», розвиток самостійності, рефлексії, креативності, які виступають показниками сформованості комунікативної культури соціального працівника.

Змістово-процесуальний підхід.

Застосування змістово-процесуального підходу в професійній підготовці майбутнього соціального працівника є необхідною стратегією формування комунікативної культури як важливої структурної одиниці професіоналізму. Провідна ідея **змістово-процесуального підходу** в дослідженні – це методологічна спрямованість синтезу змістової та процесуальної сторін змісту професійної підготовки майбутнього соціального працівника, що являє собою єдність знання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін, дії, активної пізнавальної діяльності студентів; виступає ланкою, яка пов'язує процес оволодіння професійно-орієнтованою теорією й використання її як інструменту практичного вирішення ймовірнісних професійних проблем; створює умови для самопізнання і самовизначення студента під час виконання задач професійної діяльності; формує потребу в самовдосконаленні та самореалізації особистості майбутнього соціального працівника в професійній сфері.

Традиційний «знанцевий» підхід орієнтував студентів на засвоєння певного обсягу знань, не співвідносячи їх з майбутньою професійною діяльністю. Змістово-процесуальний підхід змінює стереотипи й усуває формалізм в навчанні. Цей підхід уможливорює побудову процесу навчання таким чином, що відбувається не просте запам'ятовування та відтворення знань, а знання виступають засобом накопичення досвіду, створюються умови для усвідомлення всього процесу набуття знань. Застосування змістово-процесуального підходу в професійній підготовці майбутнього соціального працівника в системі університетської освіти сприяє усвідомленню постановки самої задачі,

формує вміння оцінювати професійний досвід, навчає здійснювати самоконтроль результативності власних дій.

Змістово-процесуальний підхід у формуванні комунікативної культури в процесі професійної підготовки майбутнього соціального працівника в системі університетської освіти передбачає, що кінцевою метою пізнання є не лише знання, а й практичне перетворення дійсності.

Отже, змістово-процесуальний підхід у формуванні комунікативної культури в процесі професійної підготовки майбутнього соціального працівника в системі університетської освіти передбачає, що кінцевою метою пізнання є не лише знання, а й практичне перетворення дійсності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Враховуючи все вище викладене можемо констатувати, що формування комунікативної культури – складний динамічний процес, ефективність якого визначається професійною підготовкою майбутнього соціального працівника в системі університетської освіти, що базується на сукупності методологічних підходів, яким належить особлива роль у розкритті змісту й характеру професійного становлення особистості соціального працівника, в осмисленні його особистісних можливостей, здібностей і перспектив збагачення власного професійного досвіду.

Формування комунікативної культури майбутніх соціальних працівників в процесі професійної підготовки в системі університетської освіти будується на сукупності методологічних підходів, поєднуючи в собі культурологічно-аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний, креативно-діяльнісний, змістово-процесуальний підходи.

Визначені методологічні підходи в нашому дослідженні є підґрунтям в подальшому для розробки концептуальних положень формування комунікативної культури майбутнього соціального працівника в системі університетської освіти, складників, критеріїв та ін. цього складного особистісного утворення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва : Наука, 1973. 271 с.
2. Борисенков В. П. Всегда актуальная проблема. *Педагогика*. № 1. 2008. С. 115–118.
3. Дубова М. В. Компетентностный подход среди современных педагогических подходов в системе общего образования. *Интеграция*

образования. № 1. 2010. С. 59–63.

4. Маткин В. В. Теория и практика развития интереса к профессионально-творческой деятельности у будущих учителей: ценностно-синергетический подход : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Екатеринбург, 2002. 355 с.

5. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология: словарь системы основных понятий. Москва : Либроком, 2013. 208 с.

6. Павленко Е. А. Компетентностный подход – основа формирования методической культуры будущего преподавателя экономики. *Wyzwania i zaniechania w kształceniu dorosłych* : zb. prace naukowa / redakcja naukowa Elzbieta Jaszczyszyn, Ewa Jagiełło, Jolanta Szada-Borzyszkowska. Siedlce : Uniwersytet Przemysłowo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedleckie Towarzystwo Naukowe, 2014. T. 4. С. 241–256.

REFERENCES

1. Blauberger, I. V., Yudin, E. G. (1973). *Stanovlenie i sushchnost' sistemnogo podhoda*. [Formation and essence of the system approach]. Moscow.

2. Borisenkov, V. P. (2008). *Vsegda aktual'naya problema*. [Always an actual problem]. Moscow.

3. Dubova, M. V. (2010). *Kompetentnostnyj podhod sredi sovremennyh pedagogicheskikh podhodov v sisteme obshchego obrazovaniya*. [Competence approach among modern pedagogical approaches in the general education system]. Moscow.

4. Matkin, V. V. (2002). *Teoriya i praktika razvitiya interesa k professional'no-tvorcheskoj deyatel'nosti u budushchih uchitelej: cennostno-sinergeticheskij podhod*. [Theory and practice of developing interest in professional and creative activity among future teachers: value-synergetic

approach]. Ekaterinburg.

5. Novikov, A. M., Novikov, D. A. (2013). *Metodologiya: slovar' sistemy osnovnykh ponyatij*. [Methodology: vocabulary of a system of basic concepts]. Moscow.

6. Pavlenko, E. A. (2014). *Kompetentnostnyj podhod – osnova formirovaniya metodicheskoy kul'tury budushchego prepodavatelya ekonomiki*. [The competence-based approach is the basis for the formation of the methodological culture of the future teacher of economics]. Siedlce.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАВЛЕНКО Олена Олексіївна – доктор педагогічних наук, доцент, дійсний член Міжнародної Асоціації професорів слов'янських країн (м. Софія, Болгарія), професор кафедри соціальної роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Наукові інтереси: моделювання процесу підготовки майбутніх фахівців в системі університетської освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PAVLENKO Olena Oleksiivna – Doctor of Pedagogic, Associate Professor, Actual Member of Association of Professors' Slavic countries (Sofia, Bulgaria), Professor of the Chair of Social Work, Dnipro National University the name of Oles Honchar, city.

Circle of scientific interests: modeling of the process of future professional's training in the system of university education.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2020 р.

УДК 37.09

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-53-58

РАДУЛ Ольга Сергіївна –

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6342-8168>

e-mail: olga.s.radul@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ПОГЛЯДАХ УТОПІСТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Громадське дошкільне виховання все більше стає частиною системи освіти в різних країнах світу, що зумовлено багатьма причинами: задіяністю жінок у виробничій сфері, збільшенням кількості неповних сімей, перевагами педагогічно організованого дитячого середовища тощо. Якщо в розвинених країнах

світу громадським дошкільним вихованням охоплено до 40 % дітей, то в країнах, що розвиваються – 15–18 %, і цей процент постійно збільшується.

Упродовж багатьох століть у різних народів і в різних країнах виховання малих дітей відбувалося в родинному колі на засадах народної педагогіки. Однак окремі філософи, педагоги висловлювали чимало ідей в галузі